

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HILLERØD

LOKALHISTORISKE FORENING

Nr. 2 34. årgang 2019

HILLERØD

LOKALHISTORISKE FORENING

Nr. 2 34. årgang 2019

Redaktion og layout:
Eva Holm-Nielsen

Tryk: Nofoprint, Helsingør

ISSN 0903-3505

Udkommer 3 gange årligt
Stof til bladet sendes til Eva Holm-Nielsen

Medlemskab tegnes ved henvendelse til
Inge Elsøe eller indbetaling på
Danske Bank reg.nr. 9570 0007044607
Pris: 125 kr, husstand 200 kr.

www.hillerødkalhistoriskeforening.dk

© Copyright

Hillerød Lokalhistoriske Forening

Indhold

FRIEDERICH STUMMANN 3
af STEFFEN STUMMANN HANSEN

UKENDT MALERI AF CHRISTIAN II 14
af KNUD CORNELIUS

VELGØRENHEDSARRANGMENT I 1961 17
af HENRIK SELSØE SØRENSEN

Forsiden: Hillerødshol, ca. 1900 (udsnit) Foto: Carl Rathsach.
Hillerød Lokalhistoriske Arkiv.

Hillerød Lokalhistoriske Forening støttes af:
Det Nationalhistoriske Museum Frederiksborg Slot - FOSS
- Frederiksborg Svendeforening - Hillerød Borgerstiftelse -
Hillerød Industri- og Håndværkerforening - Holte Vinlager,
Hillerød - PriceWaterhouseCoopers, Hillerød - Spar Nord,
Hillerød - Ullerød SuperBrugs

Formand
Asger Berg
Søren Kierkegaardsvej I
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689
larskanit@gmail.com

Næstformand
Bjørn Christiansen
Kongens Vænge 6I
3400 Hillerød
Tlf. 2230 0149
esbc@email.dk

Kasserer
Inge Elsøe
Ørnevej 10
2970 Hørsholm
Tlf. 4586 6676
elsoe@email.dk

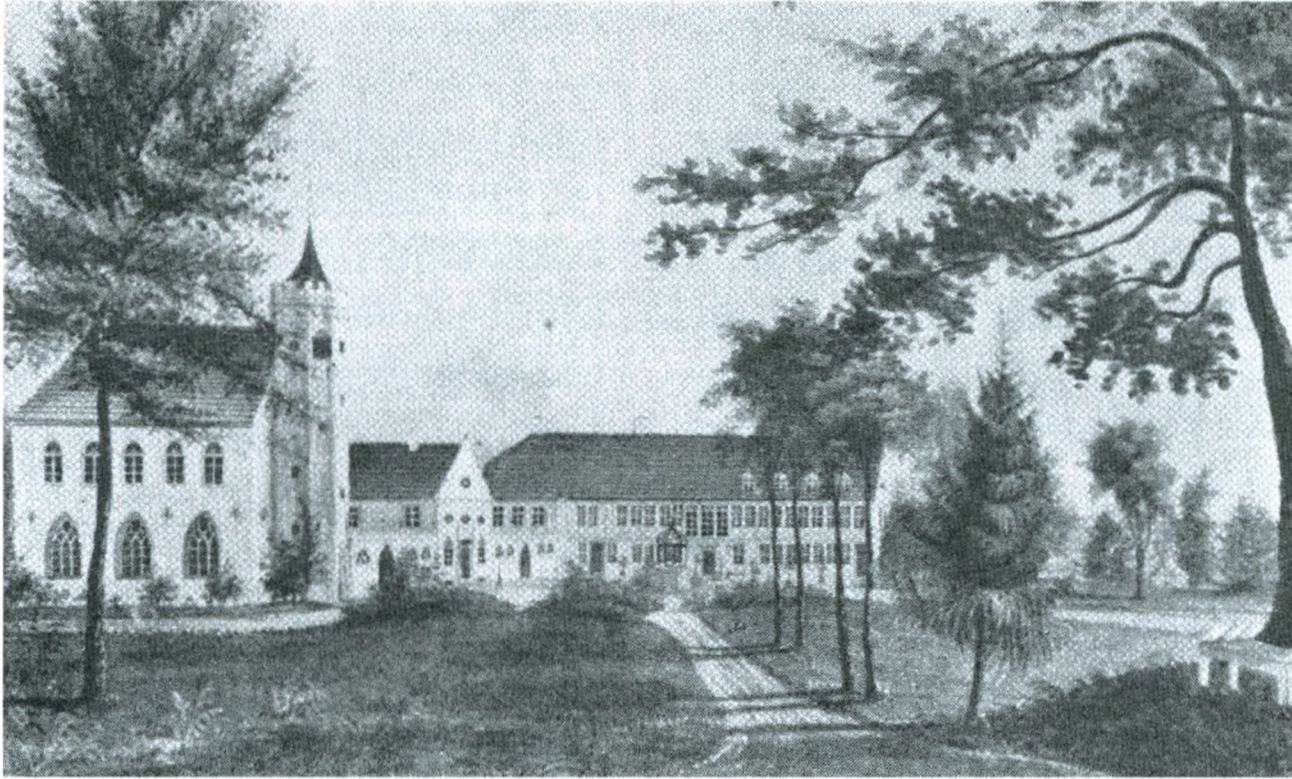
Sekretær
Eva Holm-Nielsen
Søren Kierkegaardsvej I
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689
evamahoni@gmail.com

Henrik Selsøe Sørensen
Bagsværd Hovedgade 106, I C
2880 Bagsværd
Tlf.: 4274 2484
hselsoe@gmail.com

Mona Petersen
Grønneager 2I
3400 Hillerød
Tlf.: 4074 7357

Aase Hansen
Tækkerstræde 34, stuen
3400 Hillerød
Tlf.: 4126 0944
aasehansen3400@gmail.com

LOKALHISTORISK ARKIV
Christiansgade I
3400 Hillerød
Tlf. 7232 5884

Slottet Breitenburg ca. 1830. Usigneret gouache.

FRIEDERICH STUMMANN

- en holstener kom til Frederiksborg

På grænsen mellem marsken og gesten i Holsten ligger den lille landsby Lohbarbek. Den gennemskæres af den øst-vestgående landevej 206, der forbinder den gamle handelsby Lübeck med Itzehoe, som ligger blot otte kilometer vest for Lohbarbek. Sognet optræder første gang i kilderne i 1525 som Loobarbeke, hvilket betyder "en lille bæk eller flod, der løber gennem en sumpet lavning eller lund".¹

I Lohbarbek blev Johan Stumann, der som den ældste af fire børn var født i Itzehoe i 1773 af forældrene Johann Hinrich Stumann og Cathrine Hennings, den 2. maj 1802 viet til Ida Margaretha

Lathsen. Ida var født i Lohbarbek den 17. juni 1774 som datter af Conrad Lathsen og hustruen Wiebeke Lathsen (født Carstens).

Johan Stumann var husmand under godset Breitenburg. Området havde tilbage i middelalderen tilhørt Bordesholm Kloster, men var i 1526 blevet erhvervet af hærføreren Johann Rantzau (1492-1565), der tjente som den danske konges statholder i Holsten. Johann Rantzau skrev sig ind i dansk historie som den, der erobrede Danmark for Frederik den Første. Mere berøgt er nok hans anden erobring af Danmark, da han i 1534 under Grevens Fejde brutalt slagtede to tusind af de

*AF
STEFFEN
STUMMANN
HANSEN*

bønder, der forsvarede Aalborg og gav sine tropper fri plyndring og hærgen i byen, hvor kun kvinder og børn blev skånet. Breitenburg blev i 16. og 17. århundrede et af de kulturelle centre i Slesvig-Holsten, der tiltrak mange skønånder. Det var i forbindelse med et besøg på Breitenburg i 1844, at H.C. Andersen skrev de senere så berømte ord "at rejse er at leve". Godset købte sognet Lohbarbek fra den danske konge omkring år 1600.

Breitenburg vedblev med at være på Rantzau-slægtens hænder, og da Johan og Ida Margaretha den 31. januar 1803, præcis næsten på dagen ni måneder efter indgåelsen af ægteskabet, fik deres førstefødte navnet Friederich, muligvis opkaldt efter den daværende greve på Breitenburg - Friedrich Reichsgraf zu Rantzau auf Breitenburg (1729-1806), der selv stod fadder til barnet.²

Johann og Ida fik yderligere fire børn - Wiebke (15.07.1805), Christina (29.07.1808), Johan (25.05.1813) og Ida (10.03.1817). Sidstnævnte døde allerede godt et år efter (30.03.1818) og samme år døde Johanns hustru Ida også. Ti år efter hustruens død - den 17. august 1828 - indgik Johann et nyt ægteskab med Agatha Catharina Magdalena Dortha Gehrken. Men da havde Johanns førstefødte, Friederich, allerede forladt ikke alene hjemmet, men hertugdømmet Holsten.

I HILLERØD

Friederich (Frederik) dukker op i folketælling og kirkebog i Hillerød i 1834. I førstnævnte optræder han som "Skaffer ved Gaarden" og som adresse opgives "Faurholm eller nye Ladegaard", men her oplyses ikke noget om, hvornår han er ankommet hertil. Det fremgår dog, at han er gift med en dame ved navn "Karen". Oplysningerne i kirkebogen skyldes, at han dette år sammen med hustruen "Karen Møller" fik deres førstefødte. Friederich står her opført som "Opsynsmand paa Faurholm". Ingen af de to kilder giver nogen nærmere oplysning om, hvornår og hvorfor Friederich forlod barndomshjemmet i den lille landsby Lohbarbek i Holsten. Ej heller bliver man klogere på, hvem denne "Karen Møller" var, og hvor hun kom fra. Som vi skal se i det følgende, findes svar herpå i arkivalier i Rigsarkivet i København og i kirkebøger uden for Danmarks grænser.

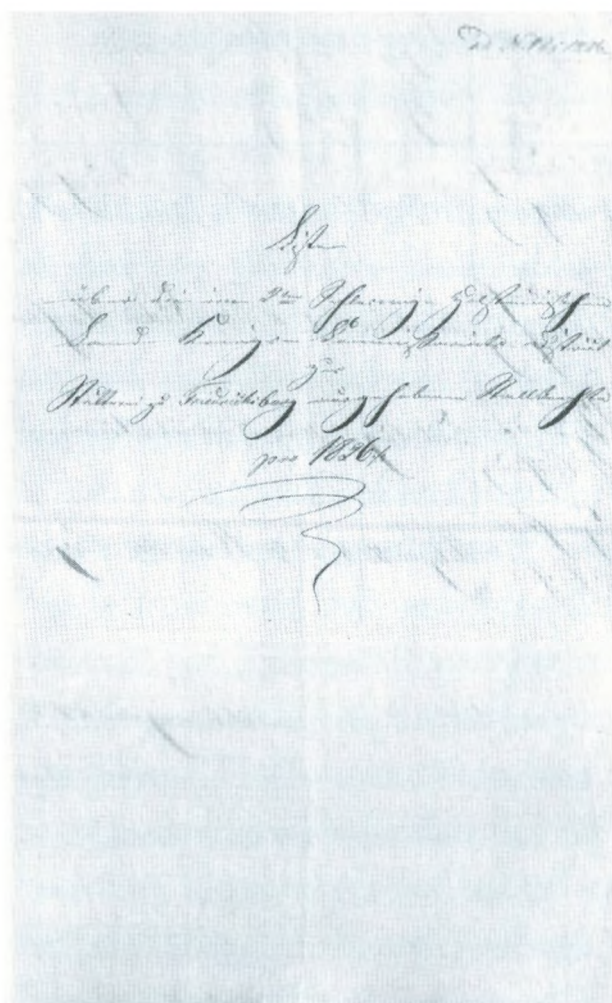
I Rigsarkivet findes bevaret en liste, hvoraf det fremgår, at fire unge mænd fra Slesvig-Holsten pr. 1. oktober 1826 skulle overgå til Det Kongelige Stutteri i Hillerød - Johann Kleinsang fra Brockdorff (Steinburg), Peter Niclaus Hän-schen fra Süderwörden (Süderdithmarschen), Hinrich Bojens fra Witzworth (Ejderstett) samt Friederich Stummann fra Lohbarbek (Breitenburg). Alle fire mænd var ifølge listen 22 år gamle og

indkaldt til at gøre militærtjeneste som staldknægte på stutтерiet.³

Det fremgår ikke, hvordan de fire unge mænd var blevet udpeget til at komme til stutтерiet i Hillerød, men det er næppe foregået uden indstilling eller anbefaling fra højere magter - i Friederich Stummanns tilfælde slottet Breitenburg, hvorunder Lohbarbek som nævnt hørte. Det kan således ikke udelukkes, at baggrunden for hans indkaldelse til tjeneste på stutтерiet i Hillerød har været, at han har gjort sig positivt bemærket i staldene på Breitenburg.

Det har måske været en lovende karrieremulighed for en ung søn af en husmand i Holsten at komme til det kongelige stutteri, men da Friederich ankom i 1826 var stutтерiet forbi sin storhedsperiode og var ved at gå sin undergang i møde. Igennem 1700-årene havde man blandt andet kæmpet med svigtende frugtbarhed i opdrættet, og antallet af heste i staldene var begyndt at falde fra de godt 800, der havde været der på højdepunktet.

Men det var ikke dette, der for alvor førte mod afviklingen af stutтерiet. Fra omkring 1815 begyndte der at opstå interesse for de engelske fuldblods racer til fordel for de gamle stamstod. Indkøb af hopper og hingste fra England og Holsten signalerede, at nye tider var på vej. Hånd i hånd med fuldblodshestene var også væddeløbssporten, hvor ikke mindst August af Augusten-

Dokumentet fra 1826. Faksimile. Rigsarkivet

borg, Hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg (1798-1869) var den, der introducerede dette i løbet af 1820'erne. Udviklingen førte til, at der efter kongelig befaling i 1831 blev oprettet et fuldblodsstutteri i Hillerød.⁴

FRIEDERICH FORFREMME

I 1831 skete der også ændringer i Friederichs liv. Da opsynsmanden på Faurholm døde, skulle der selvfølgelig findes en ny, og der blev i den forbindelse peget på Friederich.⁵

Til Deres Excellence Herr Geheime Konferensraad Roepstorff Kgl Staldmester og Stutmester. Storkors af

*Dannebrog og Dannebrogsmænd
Underdanig Pro Memoria!*

Iblandt det Kgl Stutteriets Stald Karle er en Mand, under No 49 Frederik Stumann, af det 2de Slesvigholstenske District, som kom i Tieneste den 1ste October 1826, har altsaa været her, nu til 1ste October, i Fem Aar; -

Dette Menniske har, fra det første Øjeblik han kom hertil, viist usædvanlig megen Virksomhed og Lærevilighed til alt forefaldende, og har, i sin heele Tienestes Tiid, upaaklagelig forvaltet alt som blev ham paalagt. -

Han har i det forgangne Tiidsrum lært at Kiøre hos den afdøde Skaffer Christensen; han har steedse været Skaffer Lörup behjælpelig ved de unge Hestes Tilridning; han veed fuldkommen vel Beskeed med alt hvad der vedkommer Skaferiets Røgt og Pleje, kan Vaskning og faae Lægning og er vel erfaren i Avls Bruget; saaledes kiender han Stutteriets Tieneste i sit heele Omfang; han har stedse opført sig troe og skikkelig og viist megen Conduite i Omgang med Stutteriets øvrige Personale, saa han efter min Formening fuldkommen sættes ved Siden af S. Petersen. -

Da Deres Excellence naadigst har befalet mig at foreslaae et Menniske som kunde constitueres til Opsynsmand paa Favrholt i Petersens Steed saa tillader jeg mig herved at bringe bemeldte Stumann i Forslag. -

Frederiksborgs Ladegaard den 14de August 1831 underdanigst Nielsen

Den Nielsen, der underdanigst har underskrevet indstillingen, må at være Friederich Carl Emil Nielsen (1769-1851), der havde overtaget stillingen som stutmester efter sin far ved dennes død i 1798. Stutmester Nielsen, der residerede på Sophienborg i Hillerøds vestlige udkant, havde i 1820'erne været på Augustenborg for at studere væddeløb og fuldblodsheste: "Af særlig hestekyndige kom stutmester Nielsen fra det kgl. Frederiksborgske stutteri i Hillerød ...".⁶ Til væddeløbene på Augustenborg kom også adskillige godsejere fra blandt andet Holsten, og det er vel ikke umuligt, at Nielsen herigennem er kommet til at høre om, eller ligefrem kende, Friederich Stumann, og altså således kan have været instrumental i hans ankomst til Hillerød i 1826.

Den afdøde "Skaffer Christensen", som angiveligt havde lært Friederich at køre, er givetvis Berthel Christensen, der døde i Hillerød i august 1830, 65 år gammel, og i kirkebogen står opført som "Foderskaffer ved Stutteriet".

FREMGANG OG MØRKE SKYER
For Friederich var forfremmelsen i 1831 selvfølgelig en glædelig begivenhed, men mørke skyer trak nu for alvor op over stutteriet. I 1832 nedsattes en kommission, der skulle vurdere økonomien i

stutteriet: "Stutteriets samlede Styrke bestod af 658 Stykker, og efter alt at dømme har det været en bedrøvelig Forsamling. Flertallet var maadelige Dyr, der tillige var slet holdte". Kommissionens konklusion var negativ, og i konsekvens heraf blev efterfølgende 3-400 af hestene sat på auktion i København.⁷

Med tiltrædelsen af det nye job den 1. januar 1832 fulgte også en højere løn.⁸ Hermed var vejen banet for Friederich til at stifte familie, hvilket da heller ikke lod vente længe på sig. Den 6. juli 1833 blev Friederich i Helsingborg viet til skåningen Karna Larsdotter Möller, der var født den 7. november 1807 i Forsmølle, Vedby Forsamling, Kristianstad Län. Hvor og hvornår de to har mødt hinanden er uvist, men bindeledet kan have været heste. Karnas far, Lars Möller, står nemlig ved sin vielse med Kjerstina Bengtsdotter i Helsingborg i 1792 opført som "ryttare", hvilket betyder, at han har været dragon ved Norra Skånska Kavalleriregimentet.

Året efter, den 3. august 1834, fødte Karna på Faurholm ægteparrets første barn, en datter, der fik det nærmest royalt klingende navn Charlotte Dortha Stummann (1834-1866). I de følgende år fødte Karna yderligere to børn på Faurholm - Johan Frederik Stummann (1836-1893) og Peter Vilhelm Stummann (1839-1898).

Nedgangen fortsatte for stutteriet, som i denne periode reduceredes yderligere ved afgivelse af jord til Forstvæsenet, opførelse i 1839 af den nye gård Trollesminde og ved udskillelsen af en ny avlsgård, der fik det gamle navn Hillerøds-holm, og "Endelig kom saa 1840 Omdannelsen af selve Stutteriet til et beskedent Stamstutteri for Fuldblodsheste; Hestebestanden var paa det Tidspunkt sunket til 77 Stk., der med Undtagelse af det i tidligere Tid saa berømte hvide Stod bortsolgtes ved Auktion i København. Dermed var det kongelige Frederiksborgske Stutteris Saga i Realiteten ude".⁹

Hjalmar Friis sammenfattede det således: "Hertugen (Augustenborg, forf. anm.) fik snart afgørende Indflydelse paa hele Stutterivæsenet, og Anglomanien medførte, at det allerede sørgelig reducerede Frederiksborg-Stutteri hastigt gik sin Undergang i Møde. Ved kongelig Resolution af 26de Oktober 1840 blev det bestemt, at Stutteriet fremtidig skulde betragtes som et Stamstutteri for Fuldblodsheste, kun det hvidfødte Stod blev bevaret af Hensyn til Livspændet. Resten af det gamle hæderkronede Stutteri blev solgt paa offentlig Auktion. For Stald-Etaten var det et Skridt af største Vigtighed. Stutteriets Forfald medførte, at Stald-Etatens Remontering af Køreheste nu maatte ske ved Indkøb, hele det brogede Billede

af mangefarvede Stodheste forsvandt i de kommende Aar fra de kongelige Stalde, og Ensfarven: brun-mørkebrun blev efterhaanden dominerende, men den passede ogsaa bedst til Kareternes mørke lakbrune Farve".¹⁰

FAMILIEN FORØGES

Med udskillelsen af Hillerødsholm i 1840 flyttede Friederich hertil og var nu avlsforvalter på et beskedent fuldblodsstutteri. Friederich og Karna fik yderligere tre børn her - Ida Caroline Emilie Stummann (1842-1927), Sophus Emil Stummann (1845-1847) og Sophie Bøllotte Stummann (1848-1930). Blot godt syv måneder efter den sidste forøgelse blev familien imidlertid ramt af en stor tragedie, idet Karna den 10. oktober døde i en alder af bare 40 år. I kirkebogen angives årsagen til at være "Tæring".

Godt to år efter Karnas død blev Friederich gift igen. Den 12. oktober 1850 ægtede han i Hillerød Kirke Ida Juliana Maria Holmsted, der var født 14. april 1817 i København (Garnison). En af forloverne var Idas bror, gymnastiklærer ved hæren og senere kaptajn Jonas Ferdinand Holmsted (1810-1866), der var gift med Amalie Drachmann (1802-1878). En datter til dem - Emilie Julie Drachmann (1836-1923) - blev i 1868 gift med den radikale Viggo Hørup

(1841-1902). Hertil kom, at Jonas Ferdinands svoger - Andreas Georg Drachmann - var fader til forfatteren Holger Drachmann (1846-1908). Så med ægteskabet må Friederich Stummann, som hidtil ellers havde været i et konservativt aristokratisk og royalt univers, være kommet ind i borgerlige kulturelle familiecirkler, der kom til at fostre nogle af "det nye gennembruds" radikale mænd og kvinder.

Da den 47-årige Friederich den dag i 1850 stod foran alteret i Hillerød var hans nye brud 14 år yngre og derfor stadig i en fødegygtig alder. Med Ida Juliane fik Friederich da også yderligere fire børn, alle født på Hillerødsholm - Sophus Emilius Stummann (1851-1852), Mathilde Caroline Stummann (1852-1926), Therese Christiane Stummann (1855-1941) og Carl Ferdinand Stummann (1859-1926). Friederich skulle dog ulykkeligtvis blive enkemand igen. Den 11. februar 1869 døde Ida Juliane af uoplyste årsager i Hillerød 51 år gammel. Hun blev begravet fra hjemmet Hillerødsholm fem dage senere.¹¹

TIETGENS TID

Få år efter - i 1871 - var det også slut for det kongelige fuldblodsstutteri på Hillerødsholm. Både stutieriet og avlsgården blev solgt til industrimanden C.F. Tietgen, der nogle få år forsøgte at drive

stutteriet videre - men forgæves. Om Friederich ved salget i 1871 blev pensioneret, eller om han fortsatte under Tietgen, er uvist. Under overskriften "Understøttelse i Anledning af Stamstutteriets Nedlæggelse" oplyste avisen Dags-Telegraphen den 13. februar 1871: "Indenrigsministeriet har i denne Anledning begjært en Bevilling af 2,167 Rd, medens Udvalget kun vil bevilge 2000 Rd. Til Medhjælper, Berider Lørup foreslaaes der i Betragtning af hans 36aarige Tjenestetid, hans stedse udviste Flid og Udholdenhed og de i Statens Tjeneste erholdte legemlige Beskadigelser, under hvis Følger han endnu lider, en livsvarig Pension af 400 Rd, og for Avlsforvalter Stumann søges en lignende livsvarig Understøttelse".¹²

I sine erindringer fra 1895 skrev den danske sproglærer ved Efter-slægtskabets Skole Arthur Abrahams (1836-1905): "Hos Forpagter Teisen paa Hillerødsholm kom vi jævnlig, især i den Tid, da en af mine Brødre kom derud for at lære Landvæsenet. Her var der en hel Coloni, nemlig Stutmesteren, Professor With, Forpagteren paa Stutteriet, Stumann, og Berideren, Lørup. Den gamle Stumann var tydsk og talte et højst mærkeligt Sprog. Naar han talte om Vejret, sagde han: "Det er en schmuck Væder idag!" men, naar han talte om en Vædder, sagde han: "Det er en schmuck Vajr, De har dér!"¹³

Abrahams skriver ikke nærmere, hvornår disse besøg på Hillerødsholm fandt sted, men det har antagelig drejet sig om senest 1870. Han beskriver Stumann som gammel, og benævner August Lørup (1835-1895) som berider, hvilket han var i perioden 1868-1881.¹⁴ Det kan dog også have været senere i 1870'erne og vil i så fald indikere, at Friederich rent faktisk fortsatte som forpagter af stutteriet i de år, hvor Tietgen forsøgte at køre det videre (1871-1876).

Friederich Stumann døde i Hillerød den 7. juni 1878. De sidste år boede han ikke på Hillerødsholm, men inde i selve Hillerød (Helsingørgade, jf. skifte af 12. juni 1878). Skiftet efter boet vidner ikke om en formuende mand, og hans børn fravalgte da også at

Formodentlig Friederich (Frederik) Stumann fotograferet af M. A. Jacobsen i Hillerød. Det er lidt uklart, hvem denne fotograf er, men i Folketællingen for 1880 optræder i Hillerød en købmand Marthin Anders Jacobsen, 47 år gammel og født i Odense (Vor Frue) den 27. oktober 1832. Det kan meget vel have været ham, der har haft fotografering som en lille bibeskæftigelse (jf. det beskedne påstemlede logo på bagsiden). Foto: Peter Vilhelm Stumanns Slægtsarkiv (© S. Stumann Hansen).

Et Parti færdigsnede Klæder
anbefales til meget billig Pris
saalom:

Troier,
Bentklæder,
Beste,
Forklæder,
Bluser,
Færdige Troier,
Do. Strømper.

Joh. Stummann.

Nu fed norsk Sild, for hvis
Holdbarhed indestaas, er arriveret
i $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$ Ldr til billig Pris
hos Joh. Stummann.

Et betydelig Parti Flensborg
Cigarer, gammel lagrede, er arri-
veret hos Joh. Stummann.

lerød. Annoncer i Frederiksborg
Amts-Tidende og Adresse Avis
for årene 1859-1862 vidner om
en detailhandel, der ser ud til at
have leveret et bredt udvalg af
dagligdagsvarer. Han blev den
26. oktober 1861 i Fredensborg
Slotskirke viet til Laura Christine
Marie Olsen (født 4. august 1841
i Asminderød, død 20. marts 1927
i København). Ægteparret flyttede
til København i 1863, hvor Johan
i oktober samme år begyndte en
karriere som politibetjent. Johan
og Laura fik tre døtre, hvoraf den
første var født i Hillerød, men
ulykkeligvis overlevede ingen af
dem deres femte år. Ægteparret
blev skilt i midten af 1870'erne.
Johan døde på Frederiksberg den
28. marts 1893.

Peter Vilhelm Stummann (født
i Hillerød 4. marts 1839), der er
oldefar til denne artikels forfatter,
kom som ung til København, hvor
han 1869-1874 var Rideskolar på
Christiansborg, fra 1875-1881
Underberider og fra 1882-1898 Be-
rider. Han blev den 22. juli 1871 på
Frederiksberg viet til Juliane Louise
Amalie Mangor (født 2. oktober
1848 i Tårnby, død 22. september
1890 i København). Ægteparret,
der fik embedsbolig på Christians-
borg, fik 12 børn (7 sønner og 5
døtre), hvoraf fire (tre sønner og en
datter) døde som spæde. Peter Vil-
helm blev Dannebrogsmænd i 1893.
Han døde den 9. december 1898 og
ligger begravet i København.

Tre annoncer
i Frederiksborg
Amts-Tidende
og Adresseavis
fra den 1.
november 1859,
hvori Johan
Frederik Stum-
mann tilbyder
sine kunder
forskelligt.
I en annonce
med titlen "Bo-
pælsforandring"
i samme avis
den 21. oktober
1862 meddelte
Johan "At jeg
den 21de

vedgå sig "arv og gæld". Hvor-
dan gik det de i alt ti børn - fem
døtre og fem sønner (hvoraf to af
sidstnævnte døde som små) - som
Friederich fik i sine to ægteskaber?

Charlotte Dorthea Stummann
(født 3. august 1834 i Hillerød) blev
12. marts 1859 i Hillerød viet til
Christen Rasmussen Carlsen Severin
(født 11. december 1828 i Stege,
død i København 20. oktober 1894).
Ægteparret boede i Hillerød og
fik tre sønner og en datter, inden
Charlotte Dorthea døde af tyfus i
Hillerød den 27. september 1866,
blot 32 år gammel.

Johan Frederik Stummann (født
4. november 1836 i Hillerød)
etablerede som ung handel i Hil-

Ida Caroline Emilie Stummann (født i Hillerød 22. marts 1842) blev den 20. november 1867 i Hillerød viet til enkemanden efter storesøsteren Charlotte Dortha, Christen Rasmussen Carlsen Severin. Ægteparret bosatte sig i København (Frederiksberg/Vesterbro), hvor de i hvert tilfælde fik en søn og tre døtre. Ida Caroline døde af kronisk bronchitis i København den 14. december 1927.

Sophie Bolette Stummann (født i Hillerød 6. marts 1848) flyttede inden faderens død i 1878 til København og siden til Ringsted, hvor hun arbejdede som husbestyrerinde. Hun døde ugift og barnløs i Ringsted 25. december 1930, men ligger begravet i København.

Mathilde Caroline Stummann (født i Hillerød 20. august 1852 - Friederichs 2. ægteskab) blev 21. november 1879 i Helsingør Kirke viet til pakhusforvalter ved jernbanen Johannes Peter Langkilde (født 6. november 1848 i Helsingør, død i København 18. august 1896). Ægteparret boede på Vesterbro i København, hvor de fik en datter og søn. Som enke boede hun i Kompagnistræde 7 i det centrale København, hvor hun drev manufakturforretning sammen med søsteren. Mathilde Caroline døde 9. september 1926 i København, hvor hun også ligger begravet.

Therese Christiane Stummann (født i Hillerød 16. februar 1855) bosatte sig i København, hvor hun i en årrække på adressen Kompagnistræde 7 sammen med søsteren Mathilde Caroline drev en manufakturforretning. Hun døde den 26. august 1941 ugift og barnløs i København, hvor hun også ligger begravet.

Carl Ferdinand Stummann (født i Hillerød 9. januar 1859) var i sine unge dage tømrer i Hillerød, blev senere husar (sergent) og boede fra begyndelsen af 1880'erne i København, hvor han blev "Wognmester ved Jernbanen". Han blev 9. maj 1885 i Frederiksberg Kirke viet til Kirstine Frederikke Magdalene Brinck fra København (født i København 21. marts 1855-død i Roskilde 1929). Ægteparret flyttede i 1898 til Roskilde, hvor Carl Ferdinand blev ansat som "Rangermester ved Statsbanen". Carl Ferdinand døde i Roskilde den 20. oktober 1926.

Ved sin død har Friederich således højst haft et par af de yngste af børnene hos sig i Hillerød, mens resten af dem og alle børnebørnene har været i København. De sidste af børnene forlod Hillerød efter hans død, og hermed var Friederich Stummanns mere end halvtreds år lange saga i Hillerød forbi. Da datteren Therese Christiane, som den sidste af hans ti børn, døde i København i 1941, boede hun - næsten symbolsk - i Hillerødgade.

Oktbr, Flyttedagen, aabner en velassorteret Kjøbmandshandel i Herr Rumps Eiendom i Slotsgaden ved Siden af Herr Boghandler W. Jensen, istedetfor den af mig førte Handel i Herr J.R. Bachs Sted, undlader jeg ikke herved at bekjendtgøre, anbefalende mig saavel til mine ærede Kunder, som til Enhver der vil bæere mig med deres Handel".

*Johann Stumm-
mann og hans
familie boede
på jordlod nr.
18 i Lohbar-
bek, som lå på
nutidens adresse
Wiesenweg 1.¹⁶
Billedet er taget
i 2013. Foto:
Peter Vilhelm
Stummanns
Slægtsarkiv (©
S. Stummann
Hansen).*

Om den 23-årige unge mand, der forlod Holsten i efteråret 1826 for at blive staldkarl på stutieriet i Hillerød, nogensinde genså sit barndomshjem i Lohbarbek, sin fader Johann og sine tre overlevende søskende, er uvist. Faderen, der den 17. august 1828 var blevet gift igen med en Agatha Catherina Magdalena Dorthea Gehrken, døde i Lohbarbek den 28. juli 1850 “ganz verarmt” (ganske forarmet).¹⁵

EFTERSKRIFT

Som 2. års arkæologistuderende på Københavns Universitet holdt denne artikels forfatter, som er født og opvokset i København, i midten af 1970'erne kursus i arkæologi på Ungdomsskolen i Hillerød. Det fandt sted på Hillerødholmskolen,

som jo står på stutieriets gamle grund og altså det sted, hvor min tipoldefar tilbragte godt halvdelen af sit liv. Mit valg af fag bragte mig efter endt uddannelse igen til Hillerød, hvor jeg i årene 1989-1993 var museumsinspektør og arkæolog ved Nordsjællandsk Folkemuseum. Her forestod jeg blandt meget andet udgravningen af en middelalderlig teglovn på Faurholm, hvortil min tipoldefar var ankommet som staldkarl i 1826. Stillingen på Nordsjællandsk Folkemuseum var ligeligt delt med Hørsholm Egns Museum, og fra mit kontor her kunne jeg sidde og kigge over på Jagt- og Skovbrugsmuseet, der jo holdt til i det gamle ridehus fra Hillerødsholm, som var blevet flyttet hertil i slutningen af 1930'erne (indviet 31. august 1940). I selvsamme bygning havde min tipol-

defar haft sin daglige gang som avlsbestyrer på fuldblodsstutteriet.

Jeg voksede op uden nogen sinde at høre noget om familiens ophav, og jeg mindes, at jeg engang som barn spurgte ind til det hos min fader og fik det korte svar, at vi vist var "preussere". Det er blot en halv snes år siden, at jeg blev optaget af spørgsmålet og satte mig for at

grave i familiehistorien, og hvilken overraskelse var det ikke, da jeg i stigende grad kunne konstatere ikke alene forbindelsen til Hillerød, men at jeg i bogstaveligste forstand gennem en stor del af mit voksne arbejdsliv så at sige har vadet på "fædrene jord" uden at have haft den ringeste anelse om det. Skæbnen kan være forunderlig nogle gange.

Noter

I dag er stavemåden "Stumann" (d.v.s. med "dobbelt-m") enerådende. Den opmærksomme læser vil imidlertid have bemærket, at navnet Stumann enkelte gange i denne artikel er stavet med kun et "m". Denne stavemåde, der gengiver den måde, hvorpå navnet er anført ved dåben på den pågældende person, kan indikere en ældre, original form af navnet: Stuhmann. I løbet af tiden er dette "h" forsvundet og efterhånden erstattet af et "m", hvorved navnet har fået sin nuværende form med et "dobbelt-m". Stuhmann udtales med en lang u-lyd, og denne er jo netop bevaret i den nuværende udtaleform af Stumann, der ellers logisk (ud fra stavemåden) skulle være udtalt med en kort o-lignende lyd: "Stum" - "mann". I nogle tilfælde kan Stumann i kirkebøger o.l. også være blevet stavet med blot et "n", men dette skyldes antagelig blot almindelige skrivefejl og har næppe nogen betydning for navnets oprindelige stavemåde.

¹ Dorka, H. 1989. Lohbarbek - ein Dorf an der Stör. Itzehoe, 123-124.

² Jeg er tak skyldig til Gisela Lindemann på Kirchenarchiv für Ev.-Luth. Kirchenkreis Rantzau-Münsterdorf i Wrist for hjælp med studier i kirkebøger under mit besøg her i foråret 2013.

³ Rigsarkivet, Rentekammeret, Overstutmesteren, Indkomne Journalsager 1926, Journal nr. 42. Friederich Stumann var dog, da listen blev dateret, fyldt 23 år. En - muligvis to - andre familier med navnet Stumann var allerede i Hillerød, og herudover kom tre søskende med Stumannnavnet til Lolland fra Holsten i første halvdel af 1880-tallet. Det har ikke været muligt at afklare, om der er noget slægtsforhold mellem disse og Friederichs familie.

⁴ Vejlstrup, C.G. 1943. Det Kongelige Frederiksborgske Stutteri. Tidsskriftet Danmark, 634.

⁵ Rigsarkivet, Rentekammeret, Overstutmesteren, Indkomne Journalsager 1926, Journal nr. 77. Vejlstrup 634.

⁶ Vejlstrup 634.

⁸ Rigsarkivet, Rentekammeret, Overstutmesteren, Indkomne Journalsager 1833, Journal nr. 39 & 79.

⁹ Paulsen, J. 1948. Hillerødsholm. Det Kgl. Frederiksborgske Stutteri. I Uhrskov. A. (red): Hillerødbogen, 398-399.

¹⁰ Friis 1947, 103.

¹¹ Den til Forsendelse med de Kongelige Brevposter privilegerede Berlingske Politiske og Avertissementstidende den 16. februar 1869, p. 3.

¹² Dags-Telegraphen den 13. februar 1871, p. 1.

¹³ Abrahams, A. 1895. Minder fra min Barndom og tidlige Ungdom. Kjøbenhavn 1895, 177.

¹⁴ Friis, H. 1947. Den Kongelige Stald-État, 159.

¹⁵ Schuld- und Pfandprotokolle 13.08.1850. Landesarchiv Schleswig-Holstein Abt. 127.21 Nr. 49, Seite 421.

¹⁶ Dorka 1989, 134.

S. DANNESKJOLD-SAMSØES UKENDTE MALERI AF CHRISTIAN II

*AF
KNUD
CORNELIUS*

Historiemalerier var en af brygger Jacobsens kongstanker, da han satte midler i genrejsningen af Frederiksborg Slot som nationalhistorisk museum.

Næsten alle skolebørn kender i hvert fald Otto Baches billede af "De sammensvorne rider fra Finnerup Lade", nogle sikkert også Lauritz Tuxens maleri af Arkonas fald, og går man gennem Frederiksborgmuseets sale, møder man yderligere en hel række gentænkte øjeblikke fra danmarkshistorien.

Hillerød-maleren Sophus Danneskjold-Samsøe var ingen ynder af

historiemaleriet, og dog bed han selv på krogen. I Frederiksborgmuseets magasiner finder man hans store maleri af den vankelmødige Christian II i robåd på Lillebælt. Kongen er i svære overvejelser om, hvilken part af Danmark han skal beslutte sig for. Billedet er malet i 1947 og måler 188 cm. i bredden og 137 cm. i højden.

For at sætte sig ind i situationen lavede Danneskjold-Samsøe en gipsmodel som forlæg til billedet. Modellen måler 88 cm. i bredden, 41 cm. i dybden og ca. 26 cm. i højden. Hvornår den er udført er

usikkert. Den står i det hus, han opførte på Selskovvej i 1915 og boede i til sin død i 1961.

Christian II levede til 1559, og kendt er også hans fængselsophold på Sønderborg Slot, hvor han skal have gået så mange gange rundt om sit bord med tommelfingeren i bordkanten, at der ligefrem blev slidt en fure i bordpladen. Om fingerens tilstand er der vist ingen formodning.

Scenen fra Lillebælt har som baggrund, da Frederik I havde sat en stopper for kong Christians planer. Christian II var dansk-norsk konge i årene 1513-1523, og han drømte om at skabe en ny

Kalmarunion, men det voldsomme blodbad på den svenske adel i Stockholm i 1520 vakte så stor modvilje, at det blev vendepunktet for hans planer. I mellemtiden var hans elskede Dyveke død i 1517, hendes mor Sigbrit blev den stærke kvinde bag kongen, og han søgte tilflugt i Nederlandene, men blev lokket hjem under løfte om frit lejde - det samme, som han havde givet den svenske adel - og gik i fælden.

1520'erne blev således det dramatiske årti for Christian II, og historiemaleriet er for så vidt velbegrundet. Gipsfiguren er da også en talende gengivelse af situationen

Adam Sophus Danneskiold-Samsøes maleri af Christian II på Lillebælt, 1947. På modsatte side gipsmodellen. Foto: Kit Weiss. Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg

på Lillebælt. Han har fire rorsmænd om sig i den lille båd, der efter sigende sejlede frem og tilbage mellem Jylland og Fyn. Kongen sidder midt i båden og støtter balancen ved at sætte venstre ben mod rælingen i forgrunden. Ser man på årerne, forstår man umiddelbart, at kongen er i vildrede. Tilsyneladende ror de to nærmeste mænd hver sin vej. Kongen selv sidder sammensunken med tungt hoved under huen og ser tomt hen for sig, præcis som man kender det fra samtidige portrætbilleder.

Sophus Danneskjold-Samsøe var kendt som naturmaler, ikke mindst fra Christiansøgruppen med Karl Isakson, der var hans bedste ven, Edvard Weie og Harald Giersing. Hillerød-maleren Andreas Friis på Pilevej lige om hjørnet dyrkede den samme linje.

Og i 1920'erne var Danneskjold-Samsøe desuden meget aktiv som kunstkribent og -anmelder. Han gav bl.a. Det Nationalhistoriske Museum det glatte lag i 1928, gennemgik bryggerens kunstopfattelse og kopiløsninger på slottet, hvor ikke mindst lofterne bød ham imod stue for stue. Der var

heller ikke mange af historiemalerierne, han kunne kalde kunstnerisk værdifulde. Han mente, at man nu ville have taget et fotografi af situationerne i stedet for at romantisere fortællingerne om dem, og eftertiden skulle jo give ham ret, eftersom snart sagt hver eneste dansker nu fotograferer sin samtid med lommetelefonen.

Derfor er hans eget historiemaleri ganske interessant. Museet har det på magasinet. Det er domineret af tunge grønne og blå farver og malet i den samme håndfaste stil, som man kan se f.eks. i Bornholms Kunstmuseums bådbillede af ham.

Med maleriet "Christian II på Lillebælt" kom Sophus Danneskjold-Samsøe så alligevel med et bidrag til historiemaleriet i takt med bryggerens hensigt, der i jubilæumsskriftet fra 1926 fik denne formulering: "Hjemsted for vækkende og mere omfattende fremstillinger af fædrelandshistoriske minder fra kristendommens indførelse til den nyere tid".

Besøgende i tusindtal vandrer året rundt igennem Frederiksborgmuseets righoldige gengivelser af danmarkshistorien, men i magasinerne kommer de ikke. Derfor denne lille historie om det ukendte historiemaleri.

S. Danneskjold-Samsøes kritiske gennemgang af Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg kan læses i hans bog KUNST SET OG SKREVET, 1930.

VELGØRENHEDSARRANGEMENT I 1961

Et stort velgørenhedsarrangement til fordel for spedalske børn løb af stabelen på Mørks Skole i oktober 1961. Den havde været under forberedelse igennem måneder, jeg var på det tidspunkt 13 år og havde sammen med mange andre elever deltaget med liv og sjæl i arbejdet.

I den periode boede der på kostskolen en del piger, hvis forældre var bosiddende i lande over hele verden, og for os dagelever var det eksotisk gennem disse piger at få et pust fra fremmede lande. Da vi elever på et tidspunkt af klasselæreren fik læst et brev op om spedalske børn i Indien, opstod ideen om at hjælpe. I brevet, som var udsendt til skoler af hjælpeorganisationen Red Barnet, hed det bl.a. "En hånd bliver strakt frem, men ikke en hånd som I kender den. En hånd med krogede, helt ubevægelige fingre. Eller en hånd helt uden fingre. Giv jeres jævnealdrende indiske

kammerater en chance, som deres forældre ikke fik."

Det satte gang i gode kræfter i flere klasser, eleverne gik forrest men blev bakket godt op af lærerne. Vi ville samle penge ind ved at lave en indsamling bygget op omkring en udstilling af eksotisk kunsthåndværk og etnografiske genstande, som kostskolepigerne skulle få deres forældre til at udlåne, de skulle så udstilles på skolen, samtidig med at en række aktiviteter skulle skaffe indtægter ud over selve entrébilletten.

Planen var klar i foråret 1961, så pigerne, når de skulle være sammen med deres forældre i sommerferien, kunne få fyldt bagagen med egnede udstillingsgenstande. Da skolen startede igen efter sommerferien, kunne resultatet gøres op: der var virkelig kommet fine ting med hjem. Forhandlinger med skolen førte til fastsættelse af en

*AF
HENRIK
SELSØE
SØRENSEN*

*Artiklens
forfatter, Henrik
Selsø Sørensen
er gammel Mørk
Skole-elev.*

dato i oktober. Vi havde håbet, at skolen i den forbindelse kunne bevilge en fridag, men det var for stærkt, så udstillingen blev først åbnet efter endt skoledag kl. 15 og kunne i øvrigt kun besøges samme dag. Jeg mener dog, det endte med, at vi fik lidt ud af det: dagen efter fik vi nemlig fri i de første to timer, så alle kunne deltage i oprydningen.

Borgmester Waldemar Stenberdt, som selv havde været forstander på skolen fra 1930 til 1959, åbnede udstillingen, og tilstrømningen var stor. De udstillede genstande omfattede alt fra en stor palisander-elfant, musikinstrumenter, en udstoppet babykrokodille, våben, sarier og andre farverige beklædningsgenstande til en kæmpe narhvaletand, leopardskind og alskens smykker. Disse ting var ikke til salg, men en del småting, som mest havde karakter af souvenirs, blev solgt. I 1961 var den slags ting ikke noget man normalt kom i nærheden af, således som tilfældet er i dag, så nysgerrigheden og rejselysten blev pirret.

Et særligt trækplaster var det, at kostskolepigerne gik rundt iført kjoler og kostumer fra deres respektive lande, bl.a. Brasilien, Indien, Mexico, Tjekkoslaviet, Lapland, Østrig, Skotland, Ghana, Kina og Ceylon. I en thesalon sponsoreret af Ceylon The Centre kunne man købe the serveret af disse eksotisk klædte piger. En bager havde leve-

ret store mængder småkager. Der blev vist film fra Indien, Ceylon og Færøerne såmænd.

Basaren skulle være åben for offentligheden, og foromtale bl.a. i Amtsavisen gjorde, at der faktisk kom mange besøgende, og pengene strømmede ind. Mit eget bidrag var en trylleforestilling, hvor hovednummeret bestod i, at jeg efter at have fremsagt en lang trylleformular forvandlede postevand til farverige cocktails. Udklædt som tryllekunstner stod jeg med en glaskande fyldt med rent vand, og drak først selv et glas. Foran mig stod tre andre glas, som jeg løftede og vendte bunden i vejret på, så alle kunne konstatere, at de var helt tomme. Hvad man ikke kunne se selv fra første række var, at der i bunden på hvert af dem var et tyndt lag indtørret frugtfarve. Da jeg så hældte vand i, fremtrylledes en gul, en rød og en grøn cocktail foran mig, som jeg også smagte på. Bifaldet var endeløst - sådan husker jeg det i hvert fald. Da dagen var omme, var der i alt samlet kr. 2.000 ind til de spedalske børn, hvilket vel svarer til 60.000 i nutidskroner. Ifølge Frederiksborg Amts Avis var Danmarks Radio også til stede, og der blev bragt et indslag i Børnetimen fra arrangementet med interviews med lærer Sejerslev og to af kostskolepigerne, Louise Packness og Karin Knudsen.

BARBER INGVAR BRENDSTRUP

Barbermester Brendstrup fotograferet på trappen til sin forretning, Slots-gade 57, til højre. Her boede han også. I 2019 ligger frisørsalonen Vicorias Klip på samme adresse. I ruden spejler sig huset overfor, Slotsgade 52, hvor Rib House ligger i dag.

Ingvar Brendstrup var født i Aarhus 9. december 1858 og kom til Hillerød i 1888. Ifølge Københavns Politis "Politieføretninger", 6. november 1878, havde han som 19-årig afsonet en straf på 20 dages fængsel på vand og brød for tyveri. Han døde ugift 12. oktober 1933 på De Gamles Hjem på Kirsebærbacken i Hillerød. Postkortet, der er i privat eje, er sendt i 1910. - A.B.

EFTERLYSNING

Forfatteren til artiklen s. 3ff. er meget interesseret i at komme i kontakt med efterkommere til henholdsvis Christen Rasmussen Carlsen Severin og dennes hustruer af henholdsvis første og andet ægteskab, Charlotte Dorthea Stummann og Ida Caroline Emilie Stummann, samt af Johannes Langkilde og Mathilde Caroline Stummann.

Kennedysse
Ottevej 10
2070 Hørsholm

 POST
PP DANMARK

st.

BAG FREDRIK 7. STOD GREVINDEN

Foredrag ved Asger Berg

Fredag den 20. september, kl. 20.00-21.00 (Kulturnatten),

Kedelhuset, Fredensvej 12 B.

Gratis adgang for alle..
